

HAJDU ISTVÁN

Gondolat-girlandok Lengyel Andrásnak

Lengyel András a legkevésbé sem kapkod (mondhatnánk: folyton nem kapkod). Azon kevesek közé tartozik, akik valamiképpen „úgy maradtak” az elmúlt huszonöt-harminc évben: sem tematikája, sem gondolkodásmódja nem változott alapvetően. Valami hősiesen avított, egyszersmind önironikus individualitással a posztkonceptualizmus keretei között megnyilatkozó filozofikus szigor vagy szigorú bölcelem lett és maradt számára a sziget és asilum, amit megőrzött magának és amelyen megmenthette önmagát az amúgy legkevésbé sem vágyott változástól.

Grafikái, festményei és tárgyai, assemblage-ai két, egymással párhuzamosan, egymásba kapaszkodva gyarapodó téma-csokrot dolgoznak fel: a valódi (a természetes) és a művi (a fabrikált) természet példátlanul akkurátus vizsgálata jelenti művészi munkája lényegét. Bíbelődő „természetelvűségének” van valami sajátosan konzervatív, moralizáló, de mondjuk inkább morális-mortális elkötelezettsége (és praxisa): úgy tesz, mintha dermedtlassan körözne önmaga körül, bólogatva le és föl, s csupán annyit venne észre a világból, amennyi ebbe a testével leírható elliptikus térbe belefér. „Ha lehajtott fejjel járok, és magam elé meredek, ott mered előttem a meredek: a lapos járda. Olyankor kihúszom magam és felnézek az égre.” – írta 1982-ben alapított felhőmúzeumának 2004-es, Ludwig Múzeumbeli nagy kiállításának katalógusában. Hogy mennyit lát, nem tudom, hogy mennyit rögzít, ábrázol, az pontosan kiviláglik munkáiból: az időtlennek tetsző (fossziliák) és a mindig változó (az égbolt és a felhők) natura, s annak konzervált, az időből kiszakított eszszenciája (a könyv) jelenik meg mély és konzekvensen látványelvű, gyakran a hiperrealizmusához közel eső formálásban.

– Lengyelnek a természetes természetet megragadó munkáival kapcsolatban a szimbólumszótár égről és felhőkről szóló szócikkeinek felmondása vagy Leonardo Traktatusának a felhő-festésről írott fejezetének ismertetése helyett most csupán két színt szeretnék megidézni: a csillagtalán budapesti nyári este egének bordós-barnáját és az augusztusi dél szürkéskékjét. Vannak – tudom – egek, más milyenek; jelentés-telibbek vagy ellenkezőleg, jelentés-vesztettebbek, nekem azonban ez a két ég-szín a budapesti... Lengyel Andrásnak nem, s ezért talán tudunk beszélni az egekről. Ó, Egek!

– Goethe itáliai utazásának első napján fönt sávosan gyapjas, alantabb súlyosabb felhők között kelt át a Szudéták egyik hágóján, s ezt igencsak kedvező jelnek tartotta az elkövetkezendőkre tekintettel...

– A geometrizáló felhő-képeken a konkrét és a kvázi-síkok mintha egymásba csúsznának, bár nem történik más, mint hogy a felismerhető és a csak sejthető realitás a viszonylagossággal kokettál. Az ég (a semmi vagy mindenség) tárgyként és szín-felületként is

funkcionál, a felhő, az illékony, de mégiscsak fizikai valóság, a pára-mint-anyag rögzül meg idea gyanánt. Ezzel teremtődik meg a posztkonceptuális szituáció.

De csak majdnem, mert az ég minduntalan (valamilyen) időben megkötött táj fölé kerülva vagy feszülve a valódi realitásra, a fizikai létre utal (vagy mutat rá), mert – úgy tesszük – Lengyel számára fontos a konkrét viszony a látvány elemei és saját nézőpontja között, mondhatjuk tehát, hogy fényképei (festményei) régiesen realisták is.

Kortársai közül hasonlóan lát, s kötöz össze égit és földit Barbara és Michael Leisgen meg Gellér B. István, mindannyian szívesen használnak szimbolikussá avatott tárgyaik ábrázolásához ugyancsak szimbolikussá magasztosult geometriai alapformákat, elsősorban a háromszöget, Lengyel pedig elsősorban annak téri megfelelőjét, a gúlát, pontosabban a forma történelmileg metaforizálódott, „regényes” megtestesülését, a piramist.

– Arisztotelész mondja: Nemcsak az illatszerek fabrikációja, de a tudományos ismeretszerzés is lehet gyönyörűség forrása. Eszerint létezik egy matematikai hedonizmus is. Hiszen a gyönyör keresése teszi a geometriát kívánatosá és a geometérek között a legkiválóbbak, azok, akik a geometriával a benne lelt gyönyör kedvéért foglalkoznak.

– Az égre és a járdára vetett, bölintő-függőleges pillantás (vizsgálódás?) természetesen metsződik át a vízszintessel, s alakít ki lírai, ideál-koordinátarendszert: úgy rémlik, Lengyel András számára a kimeríthetetlen inventáriummként látott, amúgy akarattal leszítkített világ egyfajta konceptuális és feszesen szerkesztett könyvtár, melyből elvehet, s amelybe bátran helyezhet bele ideákat. Ezek viszont gyakran fordulnak – tükör gyanánt – selymes ironiával önmaguk ellen. Munkái formailag és technikailag avantgardista hagyományokat és pop-artos tapasztalatokat „hasznosítanak”, a konceptualizmus és a tradicionális, bánatban megáztatott csendéletfestészet eszközeivel. Fád, törött, poros-selymes színekkel festett vagy bronzba, máskor akril-üvegbe öntött könyv-portréi lírai elkötelezettséget sugallnak; műanyag könyvei, pontosabban vákuum-szívott, polcnyi könyvgerincei viszont már-már „társadalomkritikai”, szatirizáló éllel utalnak a kultúra metaforáinak sorsára a „polgári milióban”: a kihűlt héjakban az idea üressége, sőt hiánya sötétlik. Festménybe applikált könyvgerincei, fedelei és borítói, de még inkább a „könyvtemetőben” felvett fényképei egy más szempontból már a pusztulás szimbólumai is lehetnek, ha Hrabal *Gyengéd barbárok*-jára gondolunk.